

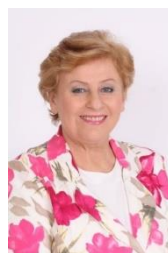
Rozvíjanie čitateľských zručností intelektovo nadaných detí

Z histórie

Edukácia nadaných detí predstavuje problematiku, ktorá sa na Slovensku začala riešiť približne v 70. rokoch minulého storočia. Výrazný pokrok dosiahla začiatkom 90. rokov v súvislosti so vznikom Projektu alternatívnej starostlivosti o nadané deti, ktorý vypracovala PhDr. Jolana Laznibatová, CSc., najvýznamnejšia osobnosť v oblasti výchovy a vzdelávania intelektovo nadaných detí a mládeže na Slovensku. V týchto rokoch sa otvárali prvé triedy pre nadané deti a v roku 1998 vznikla Škola pre mimoriadne nadané deti v Bratislave, pri ktorej bolo o rok neskôr zriadené i gymnázium.

Logo Školy pre mimoriadne nadané deti a Gymnázia v Bratislave

PhDr. Jolana Laznibatová, CSc., riaditeľka školy, autorka Alternatívneho programu edukácie nadaných

Nadané dieťa

Intelektovo nadané deti sa vyznačujú vysoko rozvinutými kognitívnymi schopnosťami, majú vysokú úroveň logického i abstraktného myslenia, majú výbornú pamäť, rady objavujú, experimentujú, analyzujú, diskutujú a argumentujú, majú výborné vyjadrovacie schopnosti, prinášajú nové (často i nezvyčajné) riešenia, majú dobré nápady, neustále získavajú nové poznatky a informácie v rôznych oblastiach, sú tvorivé a sú to veľmi silné osobnosti. Medzi ich typické vlastnosti môžeme zaradiť: tvorivosť, originálnosť, zvedavosť, hravosť, fantáziu, aktivnosť, samostatnosť. Od svojich rovesníkov sa však líšia väčšou citlivosťou a zraniteľnosťou, ich emocionálne prežívanie je oveľa intenzívnejšie. Často sú perfekcionisti a majú na seba príliš vysoké nároky. Veľmi ťažko znášajú prehry. Nadpriemernú inteligenciu sprevádza u mnohých detí hyperaktivita, špecifické poruchy učenia, poruchy reči, iné vývinové poruchy (napr. Aspergerov alebo Tourettov syndróm). V živote to vôbec nemajú jednoduché, akoby sa mohlo na prvý pohľad zdať. Denne musia bojovať s mnohými predsudkami okolia a fámami, ktoré vznikajú v súvislosti s vyššou inteligenciou.

Zo všetkých týchto uvedených špecifik vyplýva, že výchova a vzdelávanie intelektovo nadaných detí si vyžaduje individuálny a špecifický prístup, osobitné metódy, zabezpečenie vhodného prostredia, využitie špeciálnych foriem práce a vyučovacích prostriedkov.

Čitateľská gramotnosť nadaných detí

Charakteristickou črtou nadaných detí je skoré čítanie. Tieto deti začínajú čítať od útleho predškolského veku. Pri čítaní sú koncentrované, čítajú s porozumením, nepotrebujú, dokonca odmietajú čítať text opakovane. V bežnej pedagogickej praxi smerujú vyučovacie metódy najmä k rozvíjaniu nižších kognitívnych procesov. Prevažujú úlohy typu: Zopakuj..., Zreprodukuje..., Definuj..., Vysvetli..., Vymenuj..., Charakterizuj..., Doplni..., Zoraď... Práca s nadanými deťmi sa zameriava na rozvoj vyšších kognitívnych procesov. Vyhovujúce zadanie

pre nadaného žiaka znie: Analyzuj..., Vymysli..., Vytvor..., Posúď..., Navrhni..., Odprezentuj..., Čo by bolo, keby..., Ako by sa to dalo urobiť inak? Uprednostňuje sa učenie hrovou formou a objavovaním. Vyučovacie procesy prebiehajú v uvoľnenej atmosfére a vzťah učiteľa a žiaka je partnerský. Vo veľkej miere uplatňujeme na vyučovaní medzipredmetové vzťahy, v rámci vyučovania slovenského jazyka a literatúry najmä s výchovami. Prepojenosť vyučovania s výtvarnou výchovou prispieva k možnosti vyjadrenia vlastných pocitov žiaka, hudobná výchova podporuje estetické cítenie a zmyslové vnímanie, telesná výchova vplýva na senzomotorickú oblasť a etická výchova pôsobí na emocionalitu a sociabilitu žiaka. Ako príklad možno uviesť vyučovaciu hodinu s témou balada. Pri práci s ľudovou baladou Išli hudci horou možno rozdeliť žiakov do štyroch skupín, cca. po piatich žiakoch. Ich úlohou je rôznymi spôsobmi demonštrovať prečítaný text. 1. skupina pomocou malých ručných hudobných nástrojov zhudobní text danej balady, 2. skupina nakreslí príbeh, môže byť vo forme komiksu alebo navrhnutím ilustrácie do knihy, 3. skupina daný text zdramatizuje 4. skupina analyzuje príčiny konania, vyvodí dôsledky a ponúkne možnosti riešenia, príp. vytvorí nový koncept tejto balady za iných okolností. Takýmto postupom práce si žiak osvojí nielen fakty (napr. znaky balady), ale aktívne ho zapojíme do činnosti, zároveň vplývame na všetky jeho zmysly, pracujeme hrovou a tvorivou formou a výsledkom vyučovacej hodiny bude vlastný prínos žiaka, konkrétny produkt.

Žiaci pri dramatizácii hry Čakanie na Godota

Riešenie problémovej úlohy

Aby bolo učenie efektívne, nestačí teda len čítať, počúvať a vidieť, ale aktívne sa zapájať, byť súčasťou procesu, prispieť vlastnou činnosťou. Vhodnou formou výučby je projektové vyučovanie, pri ktorom môžu žiaci pracovať individuálne, v dvojiciach či v skupinách. Po vypracovaní projektu nasleduje prezentácia a diskusia. Na našej škole realizujeme i dlhodobé projekty, na ktorých žiaci pracujú počas celého školského roka. Podľa veku ich rozdeľujeme na ročníkové práce, projektové práce a stredoškolskú odbornú činnosť. Tieto projekty sa zameriavajú vo väčšej miere na procedurálne poznatky než na faktické. Najdôležitejšiu časť projektu tvorí vlastný prínos – niečo, čo žiak sám vymyslí, zhotoví, navrhne (príklady z literárnych prác: vlastná kniha, komixový časopis, videodokument, informačný bulletin a pod.). Najväčší prínos tejto činnosti je príprava na budúce písanie podobných prác (napr. na vysokých školách) a tiež rozvíjanie prezentačných zručností žiakov.

Prezentácia ročníkových prác

Pracujeme v skupinách

Pravidelné podujatia na podporu rozvoja čitateľských zručností u nadaných detí

Čitateľská gramotnosť ako súbor čitateľských zručností, ktoré v širšom zmysle zahŕňajú pochopenie textu, narábanie so získanými informáciami, analýzu a vyvodzovanie záverov, posudzovanie textu, nesúvisia len s vyučovaním slovenského jazyka a literatúry, ale dotýkajú sa všetkých vzdelávacích oblastí. Naša školská knižnica zastrešuje každý školský rok pravidelné podujatia, ktorých cieľom je rozvíjať čitateľské zručnosti žiakov.

Pre žiakov najobľúbenejšie podujatie, ktoré v škole organizujeme už mnoho rokov, je **Noc s poviedkou**. Toto podujatie pripravujeme pravidelne každý rok ako uvítanie žiakov ročníka práma na gymnáziu a pre veľký úspech i pre žiakov ročníka tercia. Napriek názvu Noc s poviedkou sme toto podujatie rozšírili aj o iné literárne žánre alebo žánrové varianty, a tak sme uskutočnili napr. Noc s detektívkou, Noc s rozprávkou, Divadelnú noc, Fantasy noc a iné. Hlavnú časť tohto podujatia predstavujú stanovišťa, ktorými musia žiaci v tímoch prejsť. Na stanovištiach ich čakajú rôzne úlohy literárneho, ale i hudobného a výtvarného zamerania. Okrem napínavého programu sa žiaci, samozrejme, tešia na nocovanie v škole.

Takto si predstavujeme Jánošíka

Takto vyzerá detektív

Pomáhajú starší žiaci

Pre mladších žiakov na prvom stupni pripravujeme každý rok podujatie **Noc s Andersenom**, na ktorom deti čítajú, riešia rôzne úlohy, prezentujú divadielka a každoročnou tradíciou je zasadenie mladého stromčeka, ktorý nazývame **Strom poznania**. Triedy majú počas roka rozdelené služby a o vysadené stromčeky sa starajú.

Sadíme Strom poznania

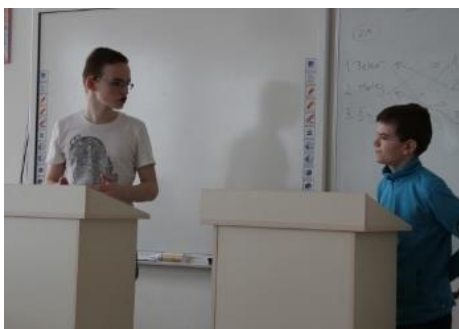
Pre žiakov 5. ročníka každý rok pripravujeme akciu **Povešťová Bratislava**, počas ktorej navštívime historické centrum Bratislavy, čítame si v parku povesti a zastavujeme sa pri rôznych monumentoch a pamiatkach (napr. Kačacia fontána, Katov dom, Posmievačik, Lekáreň Salvátor, Michalská veža, Michalská brána a iné) a porovnávame ich príbeh spracovaný v povestiach s reálnymi faktami.

So žiakmi ročníka práma uskutočňujeme každý rok projekt **Moja knižnica**, pričom úlohou žiakov je pripraviť prezentáciu o knižnici, ktorú navštevujú, popíšu, čo sa v nej dá nájsť, čo si v nej požičiavajú, nakreslia ju a splnia jednu ľubovoľnú úlohu, napr. interview s knihovníčkou.

Literárna pátračka je určená pre žiakov ročníka kvinta, s ktorými navštevujeme rôzne mestá (Bratislava, Banská Štiavnica, Modra, Martin a pod.), v ktorých poznávame pamiatky súvisiace so slovenskou literatúrou a históriou, cintoríny, rodné domy spisovateľov, čítame a interpretujeme ich diela a riešime rozličné úlohy.

Ďalej sa zúčastňujeme projektov **Čítame s Osmijankom**, pri ktorom riešime zaujímavé literárne úlohy z Osmijankovho súťažného zošita, zapájame sa do projektu **Záložka do knihy spája školy** či projektu **Vráťme knihy do škôl**.

V rámci mimoliterárnych aktivít na rozvoj čitateľskej gramotnosti v našej škole organizujeme rôzne aktivity a podujatia súvisiace s debatovaním: debatné semináre ako voliteľné predmety, debatný krúžok, účasť na debatných súťažiach, organizovanie **vlastnej celoškolskej debatnej súťaže**. Pri debatovaní sa stanoví debatná téza. Súťažia dva tímy, pričom jeden tím súhlasí s danou tézou, druhý nesúhlasí. Úlohou tímov je pripraviť (vymyslieť, vyhľadať) čo najviac argumentov, ktoré musia byť vysvetlené, dokázané a podložené príkladmi, vyvrátiť a sponchybníť argumenty protivníka.

Školská debatná súťaž

Každoročná účasť na debatnej súťaži v Prostějove v ČR

Na rozvoj čitateľskej gramotnosti v cudzích jazykoch pripravujeme **Kultúrne dni**, počas ktorých sa venujeme umeniu, zvykom, tradíciám, kultúre krajín, ktorých jazyky sa v škole učíme. Počas programu uskutočňujeme vedomostné kvízy, súťaže, ochutnávku tradičných jedál, žiaci pripravujú powerpointové prezentácie, recitujú známe diela, hrajú na hudobných nástrojoch a spievajú, prezentujú divadelné predstavenia.

Naša škola vo veľkej miere podporuje vlastnú tvorbu žiakov a zapájame sa do súťaže **Jazykový kvet**. Žiaci tvoria vlastnú poéziu a prózu a nacvičujú divadelné predstavenia v cudzích jazykoch, ktoré prezentujú nielen na súťaži, ale aj pred žiakmi, pred rodičmi i učiteľmi.

Dni ruskej kultúry

Predstavenie v nemeckom jazyku o Berlínskom múre

Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice v roku 2015

Školská knižnica Školy pre mimoriadne nadané deti a Gymnázia pripravila pri príležitosti Medzinárodného dňa školských knižníc podujatie s názvom „Viac rozprávky do života všetkých ľudí“. Cieľom tohto podujatia bolo priniesť rozprávku, ako **dobrú zvesť o živote**, do života všetkých ľudí naokolo. Dokonca aj tým, ktorí už možno na rozprávky zabudli.

Literárne podujatie uskutočňovali žiaci v našej školskej knižnici, ale i mimo nej. V knižnici ho organizovali žiaci pre žiakov, rodičov i učiteľov. Mysleli sme i na tých, ktorí k nám nemôžu prísť, a preto sme navštívili jeden domov sociálnych služieb, dve denné centrá pre seniorov, Miestny úrad Bratislava - Nové Mesto a stihli sme urobiť radosť aj cestujúcim v električkách.

Žiaci piateho ročníka až tercie si pripravovali a nacvičovali dva týždne pred podujatím **dramatizované čítanie** rôznych rozprávok (napr. Čierny pasažier od Jána Uličianskeho, O sedemhlavej žirafe od Kristy Bendovej, Červená rukavička od Pauly Sabolovej a iné) a vyrobili si vlastné masky a rekvizity. Keďže sme podujatie pripravovali pre viacero cieľových skupín, rozdelili sme si program na dve súbežne prebiehajúce časti – jedna bola organizovaná priamo v školskej knižnici a druhá prebiehala mimo školy. **Štruktúra podujatia** bola pre všetky skupiny podobná – privítanie účastníkov, oboznámenie o Medzinárodnom dni školských knižníc, program podujatia, úvodný rozhovor o knižniciach, či navštevujú, čo si požičiavajú, o rozprávkach, kto číta a aké, ktorá je najobľúbenejšia a pod.; ďalej nasledovalo nacvičené dramatizované čítanie vybranej rozprávky a nakoniec žiaci urobili s účastníkmi podujatia rôzne zábavné hravé aktivity k danej rozprávke. Všetci účastníci podujatia boli odmenení žiakmi vyrobenými záložkami do knihy s rozprávkovým motívom.

V školskej knižnici bolo podujatie určené **pre ostatných žiakov** piateho ročníka až tercie, **pre rodičov** našich detí a **pre učiteľov**. U žiakov mala najväčší úspech rozprávka Snehuliak Sil Vester, ktorá bola vo svojej podstate snehuliackym westernom, ale žiaci ho spracovali do malého bábkového divadla. Žiaci tvorili práve tú cieľovú skupinu, ktorá v najväčšom rozsahu stále číta rozprávky, pravidelne navštevuje knižnice, preto boli úvodné rozhovory veľmi interaktívne. Po bábkovom prevedení rozprávky boli žiaci rozdelení do troch tímov, pričom jeden tím vymyslel kreatívny recept na Snehovicu (nápoj spomínaný v rozprávke), ďalší tím vymyslel pesničku a zhudobnil ju pomocou ručných hudobných nástrojov a posledný tím zdramatizoval televíznu reklamu na mlieko (spomínané v rozprávke ako nový objav).

Pre rodičov a učiteľov žiaci zdramatizovali rozprávku O sedemhlavej žirafe. Medzi dospelými sa našlo ešte zopár takých, ktorí si občas rozprávku prečítajú, ale knižnice navštevujú celkom v hojnom počte. Samotné čítanie sme presunuli do zasadačky hneď vedľa knižnice kvôli pohodliu pre rodičov aj učiteľov a väčšiemu priestoru, ale nasledovné aktivity sme robili aj v knižnici, aj pred knižnicou, aj v zasadačke.

Mimo školy prebiehalo podujatie na viacerých miestach:

Domov sociálnych služieb Sibírka v Bratislave – žiaci prezentovali dramatizované čítanie rozprávky pre postihnutých pacientov rôzneho veku. Väčšina pacientov trpela veľmi ťažkým postihnutím, preto bolo náročné uskutočniť plánované aktivity k textu, avšak s pomocou veľmi láskavých terapeutov sme to zvládli. Veľmi sa vydarilo podfarbovanie čítaného textu rôznymi ručnými hudobnými nástrojmi, bolo vidieť, že pacienti mali z toho veľkú radosť.

Denné centrá pre seniorov na Stromovej a Jeséniovej ulici v Bratislave - naši najmenší žiaci prezentovali dramatizované čítanie rozprávky Červená rukavička. Žiaci boli zvedaví, či si seniori pamätajú, ktoré rozprávky kedysi čítavali a či čítajú dodnes. Väčšina z nich už po rozprávke nesiahne, preto boli nadšení, že im ju naši žiaci pripomenuli. Po prečítaní rozprávky robili so seniormi spoločnú aktivitu – najväčší ohlas malo obkresľovanie rúk vyfarbenie vlastnej rukavičky. Niektorým to nešlo až tak ľahko, preto im žiaci trochu pomáhali. V dennom centre na Stromovej ulici v Bratislave však boli takí šikovní, že si dokonca vyrobili zo svojich rukavičiek strom. Nasledovali súťažné aktivity, pričom víťazmi boli všetci a ako odmenu tiež dostali krásne rozprávkové záložky. Našou odmenou bol dobrý pocit, že sme im v ich denných centrách urobili krásne doobedie a priniesli im do života trochu z tej našej rozprávky.

Miestny úrad Bratislava – Nové Mesto – rozprávku sme priniesli i medzi zamestnancov Miestneho úradu mestskej časti Bratislava – Nové Mesto, ktorí sa z našej návštevy tešili a boli veľmi aktívni. Nakreslili nám krásnu sedemhlavú žirafu, pričom sa veľmi dobre zabávali, dokonca zdramatizovali iný koniec rozprávky a zaspievali nám aj pesničku, ktorú vymysleli. Sme radi, že sme im do pracovného času mohli priniesť dobrú náladu aj za pomoci rozprávky.

Ďalším zaujímavým zážitkom bolo pre deti dramatizované čítanie rozprávky Čierny pasažier **pre cestujúcich v električkách č. 3 a 7 v Bratislave** v oboch smeroch. Čítanie bolo náročné kvôli hluku, ale žiaci to úžasne zvládli, na tvárach cestujúcich sme vyčarovali obrovské úsmevy, možno aj preto, že rozprávka bola veľmi tematická – o električkovej záhade revízora Zora Čierneho. Od tých, ktorí s nami cestovali počas celej rozprávky, sme dostali krásny potlesk.

Toto podujatie bolo obohacujúce pre všetkých zúčastnených. Žiaci, ktorí podujatie organizovali, pracovali s postihnutými ľuďmi, zoznámili sa s prostredím, v ktorom žijú, zistili, aká je náročná práca s týmito ľuďmi; pracovali s dôchodcami, museli vystupovať pred dospelými ľuďmi a niekedy aj pred cudzími a dokonca aj v neprívetivých hlučných podmienkach. Okrem toho si vyskúšali rolu učiteľa, keď robili aktivity pre žiakov našej školy a v neposlednom rade spoznali ďalšie dielo našej slovenskej detskej literatúry. Žiaci, pre ktorých bolo podujatie organizované, si užili naplno sprostredkovanie literatúry zábavnou a hravou formou. Hravé aktivity boli, samozrejme, príjemné aj pre učiteľov a rodičov, ktorí vo voľnom čase často nechytia do ruky farbičky alebo nevymýšľajú nové pesničky a mohli sa teda vrátiť späť čase a spomenúť si na čas, kedy boli sami žiakmi.

Pevne verím, že toto podujatie prehĺbilo u detí vzťah ku knihám a k samotnému čítaniu, že sa cítili v prostredí školskej knižnice dobre a že si naplno uvedomovali poslanstvo, ktoré sme chceli týmto podujatím priniesť a budú ho niesť ďalej celým svojím životom.

Čítanie v električke

Obkresľovanie rúk

Dramatizované čítanie mladším žiakom